

משה חיים פלח

בענין טעם כעיקר מאיסור והיתר

ולכאורה עיקר הדין מצואר בדברי הרמב"ם (פט"ו ממאכלות אסורות הכ"ג) וז"ל מין צמינו ודבר אחר שנתערבו כגון קדרה שהיה בה חלב אליה וגריסין ונפל לתוכה חלב הכליות ונמחה הכל ונעשה גוף אחד רואין את חלב הכליות ואת הגריסין כאילו הן גוף אחד ומשערין חלב הכליות בגריסין וצאליה אם היה אחד מששים מותר שהרי אי אפשר כאן לעמוד על הטעם עכ"ל, ולכאורה מיירי אף בגוונא דליכא רוב בחלב האליה כנגד חלב הכליות^א, ותזנין דלא זו בלבד דהיתר דמינו אינו מטכרף עם האיסור לאסור, אלא אדרבה הרי הוא מטכרף עם האיני מינו לשיעור ס'^ב [ועיון בערלה (פ"ג מט"ו) וצפמ"ג שס].

וכן מצואר להדיא בדברי הר"ן בעבודה זרה (ב' א' מדפה"ד) וז"ל בשאר נותני טעמים הדבר פשוט שאם כזית נבילה וכזית שחוטה נטפרו ונתנו טעם במקפה מותר אפילו למ"ד זה וזה גורם אסור עכ"ל יעוין שס, ומצואר לכאורה דלאסור מדין טעם כעיקר צעינן שיהא צאיסור לחוד כדי ליתן טעם, ואף למ"ד זה וזה גורם אסור.

אך לפו"ר נראה דאיפלגו בזה קמאי, דצשצולי הלקט (ס' טו) כתב וז"ל תשובה זו מצאתי בשם הר"ר שמחה משפירא ז"ל על המלח שנתנו ציורה מרותחת במזיד בשבת, איני רואה בה טעם לאסור לא מטעם דהוי ליה דבר שיש לו מתירין ולא מטעם שאור ותבלין דלטעמא עידי, היכא דלא יהבו טעמא בטלו כשאר אסורין כדמוכח צפ' גיד הנשה שאור של חטים שנפל

דנו האחרו' [יעוין צפמ"ג (בפתיחה להל' תערובות ח"ג פ"ה)] בגוונא דנטפרו איסור והיתר ממין אחד ונתנו טעם האם איכא בזה דין טעם כעיקר או לא, וכגון היכא דנתערב כזית שחוטה וכזית בשר נבילה צס' זיתים, מי אמרינן דכיון דניכר טעם האיסור איכא בזה דין טעם כעיקר ואסור אף מדאורייתא, או דילמא כיון דבלא ההיתר לא היה ניכר טעם האיסור ליכא בזה דין טעם כעיקר ומותר אף מדרבנן, ועוד יש לדון אי תלי בפלוגתא דזה וזה גורם, או דילמא הכא עדיף ולכולי עלמא שרי, אי נמי איפכא דלכולי עלמא אסור [ועיון עוד צפמ"ג (שס ט"ד)].

והנה צדינא דרבי יהודה דמינן צמינו לא בטיל איתא לקמן (ב'ק) דרש רבה בר בר חנה חתיכה של נבלה ושל דג טמא אינה אוסרת עד שתתן טעם צרוטב וצקיפה וצחתיכות, אוקי רב אמורא עליה ודרש כיון שנתן טעם צחתיכה חתיכה עצמה נעשת נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה, אמר ליה רב ספרא לאציי מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי יהודה דאמר מין צמינו לא בטיל מאי איריא כי נתן טעם אפילו כי לא נתן טעם נמי, אמר ליה הכא במאי עסקינן בשקדם וסלקו רבא אמר אפילו תימא לא קדם וסלקו הוי מין ומינו ודבר אחר וכל מין ומינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומצטלו, ומצואר דלענין דינא דמין צמינו לא בטיל סבר רבא דאמרינן סלק, ומצואר בראשונים (ע' טו' ע"ז ע"ג) דאציי פליג בזה, אך אכתי ליכא הכרח מזה לדין טעם כעיקר.

^א **דבכה"ג** יש לומר דודאי מטכרף, דהרי מצואר ברשב"א (טו"ב צ"ד ש"א י"ב) צנתערב צמינו ושאינו מינו דמדאורייתא כל דאיכא רוב צמינו לא צעינן כלל ס' וכ"פ הטו"ש ע' (ס"ה ט"ה) ויעו"ש צט"ז (ס"ה) והרשב"א שם כתב דטעמא משום סלק, והאחרו' דנו דלא צעינן כלל לדין סלק ויעוין צחז"א (טו סק"ג) וא"כ נהי דמדרבנן צעינן ס' אף צמינן צמינו מסתברא דמינו ואינו מינו מטכרפין ליה (ועיון צפמ"ג בפתיחה שס) ואכמ"ל [מיהו הש"ך (שס סק"ח) פליג ע"ד הרשב"א ויעו"ש בכ"ד ואכמ"ל].

והמדמע בתרומה ובערלה וזכלאי הכרם אסור, ומשמע לכאורה דדין בפני"ע הוא [ויעוין באחרו' (פרי חדש סי' נח סק"ו עמוד) דדנו בגדר דין מחמץ אי הוי מדין טעם כעיקר או דהוי דין בפני"ע, ויעוין באור זרוע (הג"י גיה"נ סי' תנח) בטעמא דאין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון ולא אמרינן חנ"ג כיון שהחומץ אינו נותן טעם מחמת בליעה של איסור ולא מחמת התערובות אלא מחמת ריח השאור לכך אין לו נתינת טעם שאין האיסור בלוע זהיתר המתחמץ מתערובות בליעת של איסור מריח חוזקו ולכך אין לו להחומץ אלא לפי חשבון] ונתבאר עוד במקו"א].

ונראה צביאור הדברים, דהנה לענין דין נותן טעם בעלמא, נראה מלשון הרמב"ם דבעינן שיהא מורגש טעמו המסויים של האיסור דוקא, ולא סגי דישתנה טעם התערובות על ידו, וז"ל הרמב"ם (פ"ו ממאכל"א ה"א - ה"ב) דבר אסור שנתערב בדבר מותר מין בשאינו מינו בנותן טעם כו' כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונמוח הכל, טועמין את הגריסין אם לא נמלא בהן טעם חלב הרי אלו מותרין כו', ויעוין בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"ג מתרומות) שחקר בטעמא דמילתא, האם בגוונא דאין ניכר טעמו המסויים של האיסור ואיכא רק טעם מעורב לא נתחדש כלל דינא דטעם כעיקר, או דילמא דהוא מדין ציטול צרוב, דטעם האיסור בטל צרוב הטעמים המותרים יעו"ש,

לתוך עיסת חטים כו' אילו היה זה לעלות באחד ומאה היה בטל אילו לא היה בו כדי להחמיץ, וכל זה וזה גורם כך הוא שאור של חולין שנפלו לתוך העיסה ונטטרפו ותמא, דקי"ל זה וזה גורם מותר ואין לך זה וזה גורם גדול מזה דמסתמא נמלח בערב שבת אבל לא נמלח כל זרכו כו' עכ"ל, והוצא צ"ב (א"ח סי' ש"ח) וצרמ"א (שם ס"ט) ומבואר דלמ"ד זה וזה גורם אסור ככהאי גוונא, אף דאין במלח האסור ליתן טעם לחוד, ולכאורה מבואר דתלי בפלוגתא דזה וזה גורם, ולכאורה הוא דלא כדברי הר"ן דשרי אף למ"ד זה וזה גורם אסור [מיהו כדברי הרמב"ם י"ל דהיינו דוקא למאי דקי"ל זה וזה גורם מותר].

אך נראה לדון דלא פליגי, דהנה כתב הש"ך (סי' נח סק"ט) ששם האיסור והיתר דדינא דתבלין לא בטיל אפילו באלף אינו אלא מדרבנן, והגרע"א בגליון שם זיין דהר"ן בחולין (נה ז) פליג וסבר דהוא לאורייתא.

אולם יל"ע, דהנה לפו"ר משמע דדין מתבל היינו ככל נותן טעם בעלמא, אלא דתבלין טעמו חזק ויהיב טעמא אף ביותר מס' [וכדמשמע לכאורה לעיל (ז ט) ולשערינהו בפלפלין ותבלין דאפילו באלף לא בטלין ופירש רש"י פלפלין נותנים טעם באלף כמותן] והרי במתני' דערלה (פ"ב מ"ד) תנן כל המחמץ והמתבל

ב **הנה** הגר"ח שם מיירי בגוונא דאיכא ס' ואין הטעם מורגש כלל, וחקר האם ככה"ג איכא כלל דין נתינת טעם, או דבעינן לדין ציטול צרוב, וזי"א ד"ל דבעינן לדין ציטול צרוב וז"ל דבאמת אף בתערובות של מין בשאינו מינו ויש בתערובות ס' נגד האיסור דליכא הרגשת טעם כלל, מ"מ מכדי טעם מעורב עם טעם ההיתר ביחד לא נפיק, ולא בטל טעמו לגמרי, רק שהוא מעורב עם טעם ההיתר ביחד, והגע עומך הרי שעירב ס' א מניס מטעמים נפרדים מכל מין בשוה הרי יא בתערובת טעם מעורב מכולן, א"כ גם בשכל הס' הוא ממין אחד וטעם אחד מ"מ יש בו טעם מעורב במקצת ולא בטל טעמו לגמרי, וא"כ הרי י"ל דזה שלא חל על הטעם המעורב דין טעם כעיקר הוא מתורת ציטול, ומשום דכך הוא דינו דריבוי הטעמים המועילים שלא יורגש טעם האיסור במסויים מצטלן שלא יחול ביה דין טעם כעיקר ולא נחוש לטעם המעורב שבו, או דינמא דבאמת כל טעם מעורב לא חשיב טעמא כלל ופקע מיניה הך דינא דטעם כעיקר גם בלא דין ציטול כו' עכ"ל, ומבואר כדברי הגר"ח, דמה שאין ניכר לאדם שניו הטעם אינו טעם שלא יחול ביה דין טעם כעיקר [לכ' ה'דדים] אלא דנכתפק רק משום דהוי "טעם מעורב" מצ' הטעמים ואינו טעמו המסויים של האיסור, ובה חקר האם ככה"ג לא נתחדש כלל דין טעם כעיקר, ד"טעם מעורב" לא חשיב טעמא כלל, או דילמא בעינן בזה לדין ציטול צרוב, דריבוי הטעם הגורם שלא יורגש טעמו המסויים של האיסור, אלא טעם חדש המעורב משניהם, מהני דיחול ביה דין ציטול צרוב. ולפ"ז ה"ה בנידון דידן, כשמורגש השמות הטעם, אף אין מורגש טעמו המסויים של האיסור, תלי בהנ"ל [ולכא"ו ל"ד הגר"ח היה מקום לדון, דבפחות מס'

המסויים ולהכי אינו בטל מדאורייתא, אך דינא תצלין דכיון דעביד לטעמא אסור אף היכא דלא ניכר טעמו המסויים, בזה יתכן דמודה דאינו אלא מדרבנן.

ומצתה נראה לדון, דכל דברי הר"ן בעבודה זרה כזוית נבילה וכזית שחוטה שנזטרפו ונתנו טעם במקפה מותר אפילו למ"ד זה וזה גורם אסור היינו דוקא דזין נותן טעם דעלמא, דבזה כל דלא יהיב טעמא בפני עצמו ל"ש בזה כלל דין טעם כעיקר, ול"ש בזה דינא דזה וזה גורם אסור, משא"כ הא דמזינו גבי תצלין דמזטרף ההיתר לאיסור למ"ד זה וזה גורם אסור, היינו בתצלין דוקא דעביד לטעמא לתקן הקדירה, וזהו כיון דאיסורו משום דמתקן הקדירה, כל דנזטרף עם ההיתר לתקן הקדירה אסור למ"ד זה וזה גורם אסור.

וטעמא דמילתא, דדזין טעם כעיקר יסוד הדין דכיון דכל דזכחו להטעים את התערובת חשיב ולא בטיל, ולהכי צעין דיהא באיסור בפני"ע להטעים התערובת, אך כל דאין באיסור בפני עצמו להטעים התערובת ל"ש טעם כעיקר ואף למ"ד וז"ג גורם אסור, משא"כ דינא דמתבטל יסוד הדין דכיון דאיהו מתקן את כל הקדירה הרי הוא אוסרה, בזה כל דמזבלעדי האיסור לא היתה הקדירה מתוקנת חייל בזה דינא דמתבטל לאסור כל הקדירה, ויעוין בחזו"א (עלה ס"ו סק"ו)².

אך הא מיהא הוה פשיטא ליה דצעין שיהא ניכר טעמו המסויים.

אך לענין תצלין לא מנינו דצעין דיהא ניכר טעמו המסויים של התצלין, ולא צעין אלא צעין אלא דיהא בו "כדי לתבול" וכדתנן בערלה (פ"ב מט"ו) וענין לתבול לכאן היינו לתקן טעם המאכל דכן דרך תצלין דבא לתקן טעם המאכל, ומעתה יש לומר דלהכי ליכא בזה מדין טעם כעיקר דעלמא כיון דאין ניכר טעמו המסויים אלא הוי דין מחודש דמתבטל [דומיא דמתמך] דכיון דעביד לטעמא דעיקרו בא כדי ליתן טעם אינו בטל, ובזה כתב האיסור והיתר דהך דינא אינו אלא מדרבנן, ויעוין שם באיסור והיתר שדן דדילמא כל דינא דמתבטל אינו אלא בנייתן בכזונה בקדירה ולא בנפל מאליו, אך כתב דאינו כן, אלא אף בנפל מאליו אוסר, ובזבד שיהא עשוי לכך ליתן טעם ע"כ [ונחבאר עוד צענין טעם כעיקר].

אולם דברי הר"ן בחולין שזיין הגרע"א לא מיירי כלל בתצלין, אלא בכל נותן טעם דעלמא, וז"ל ולענין מין בשאינו מינו כל היכא שנתערב גופו ויהיב טעמא אפילו באלף אסור מדאורייתא כדאמר רבא בפ' התערובות (זבחים ע"ג) מין בשאינו מינו בטעמא ובודאי מדאורייתא קאמר דומיא דמאי דקאמר במין ומינו ברובא ש"מ דמין שנתערב בשאינו מינו בגופא ובטעמא אפילו באלף אסור מדאורייתא עכ"ל, ויש לומר דמיירי דיהיב טעמא ממש וניכר טעמו

דאין ניכר השתנות הטעם, הא גופא הוי סיבה דלא חייל דין טעם כעיקר, או עכ"פ הא גופא הוי סיבה דיהא בזה דין ציטול ברוב, משא"כ בגוונא דניכר השתנות הטעם אלא דהוא טעם מעורב, שפיר איכא בזה דין טעם כעיקר, ואף לא בטיל ברובא, ונהי דבגוונא דעירב ס"א מינים יל"ד דיהא בזה דין טעם כעיקר אף דכל טעם בפני"ע אין ניכר בתערובת, ואף למ"ד איסורין מבטלין זא"ז יאה מלקות על כולן, ומשום דבכה"ג הוי אינו יכול וזה אינו יכול, וחסדי יכול, וכניכר טעמו בתערובת, משא"כ בגוונא דס' ממין אחד וא' ממין אחר, דניכר טעמו של הס' ואין ניכר טעמו של הא', י"ל דלא חשיב כלל טע"כ או דבטיל ברובא. אך מדברי הגר"ח מצאנו לכאורה שנקט בפשיטות לא כן, ואין חילוק כלל בין היכא דניכר השתנות הטעם להיכא דאין ניכר השתנות הטעם, אלא דריך לדון רק האם בטעם מעורב איכא דין טע"כ או רק בטעם מסוים, ולפ"ז אף בגוונא דניכר השתנות הטעם, כל דאינו טעמו המסויים אל האיסור אלא טעם מעורב ליכא דין טע"כ או עכ"פ איכא ציטול ברוב, וכמש"כ הגר"ח בגוונא דאין ניכר השתנות הטעם].

² **מיהו** יש להעיר דהנה לשון הרמ"א (פ"ב ט"ז ס"א) כל האיסורים הנוהגין בזמן הזה כולם מתבטלים בששים ובזבד שהאיסור אינו נותן טעם בקדירה, אבל אסור נותן טעם באותה קדירה, והוא אסור מנד עצמו, אפילו באלף לא בטיל כל זמן שמרגישין טעמו, ולכן

שו"ר הדברים מצוארים להדיח בדברי הראב"ן,

דהנה יעוין צפמ"ג (פתיחה להל' תערוכות ח"ג פ"ח)

שעמד בעיקר הנידון הנ"ל, האם בהיתר ואיסור שנזטרפו ונתנו טעם נאסר או לא ולקמן שם (צפ"ד) הביא מדברי הראב"ן (הל' ע"ז סי' שיא, עמ' רלו בנדמ"ח) שכתב דיי"נ שנפל למים ובטל בם¹ ובישל בהן התבשיל הנריך ליינ ונתן בו יין כשר ולא כדי טעימה ונזטרף האיסור עם ההיתר והטעימו מלא מין את מינו וניעור ואסור התבשיל לטעמא לא בטל כר"א ומחלוקתו, דתנן שאור של חולין כו', הרי דס"ל לאסור [אלא בדפשוטו גראה מדבריו דתלי בפלוגתא דזו"ג ויעוין צפמ"ג שם דתמה דהא קי"ל דזה וזה גורם מותר].

אך תמה הפמ"ג דזהמשך דבריו שם (עמ' רמז) גבי צ' כוסות אחד של תרומה ואחד של חולין שמזוג ועירבן דאריו"ח רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלין אותו, כתב הראב"ן דהא דקאמר ר' יוחנן רואין את ההיתר כאילו אינו לא אמר אלא כדי שלא יזטרף עם התרומה והיה נותן טעם במים, אבל עכשיו דאמרינן רואין את יין החולין כאילו אינו דמשערינן את הכוס של תרומה במים שהיה בשתי הכוסות וטעים ליה כהן אם אין היין נותן טעם במים שרי דמצפמ"ג צנותן טעם ככל איסורין שבתורה עכ"ל, הרי מצואר דאין ההיתר מזטרף לאיסור [ומעלם דברי הגמ' (ע"ז עב ג) כתב הפמ"ג שם לדחות הראיה ויעו"ש בכל דבריו].

אולם יעוין בלשון הראב"ן שם צריש דבריו גבי יין נסך שנפל לקדירה שכתב זו"ל וכי אמר יין נסך

צפמ"ג בטל הני מיילי כי לא עביד לטעמא, אבל עביד לטעמא כגון יין נסך שמריו בעיסה ויי"נ בקדירה העשויה לתת בה יין לטעמא אפילו באלף לא בטל, כדאמרינן (חולין ב) שאני שאור ותבלין לטעמא עבידי ולא בטילי כו', ומצואר דמייירי הכא דהיין עביד לטעמא ודינו כתבלין, ולאחר מכן כתב כנ"ל דאם נפל ונזטרף האיסור עם ההיתר והטעימו מלא מין את מינו וניעור לטעמא לא בטיל כד"א ומחלוקתו כו' וסיים עלה הראב"ן וזה לשונו "וסלק את מינו לא אמרינן כיון דלטעמא עביד", הרי ציאר להדיח הראב"ן טעם החילוק בין יין נסך שנפל לקדירה דמזטרף עם היין דהיתר, ולא אמרינן סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, לבין תרומה, משום דהכא "לטעמא עביד", והוא כמשנ"ת דבמידה דעביד לטעמא כתבלין, שפיר מזטרף עם ההיתר עכ"פ למ"ד זו"ג אסור, משא"כ במידי דאסור מדין נותן טעם דעלמא [ויעוין בד' המגיה שם].

והנה התוס' (נט"ב) הקשו בהא דמוציא אביי (פסחים מד א) למ"ד כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא מדתניא שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו ואי אמרת כזית בכדא"פ דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר, והקשו תוס' דאף לדידיה תיקשי דמ"מ אסור מדין טעם כעיקר דאורייתא, ותי' דמייירי במינו, ותמה הגר"א (או"ח סי' תנג סק"ט) דהתינח גבי קופות, אך אכתי

מלא ותבלין מדברים דעבידי לטעמא, אם אסורים מחמת עלמן אינן בטילים בששים עכ"ל, הרי דעירב הרמ"א דינא דנותן טעם ביותר מס' עם דינא דמלא ותבלין דעבידי לטעמא, ובמקור הדין באיסור והיתר מיירי בתבלין העשויים לטעמא, אלא דבטעמא דמילתא אמאי לא בטילי כתב שני טעמים, דהא לפי שנעשו לטעם, ועוד משום שמתפשט טעמו ליותר מס', ואינו אסור אלא לקומם שמגיע טעמו יעו"ש, ובהמשך דבריו כשכתב דהוא דרצנן יהיב טעמא למילתא, דהוא טעם משהו לא חשיב טעם דאורייתא כלל ועוד דשמה חשיב מין במינו יעו"ש, ולכאורה הו"ה להאי טעמא דהך טעם משהו לא חשיב, משום אידך טעמא שהוסף בתחילה דתבלין מתפשט טעמו ביותר מס', ומ"מ יש לומר דהגדר בזהך טעם דחשיב טעם משהו היינו שאין ניכר טעמו המסויים וכמשנ"ת, אלא דמ"מ משמע מדבריו דלעולם כן הוא, דביותר מס' לא הוי טעם גמור וכמ"ש החת"ס (מהדו"ב ע"ד הש"ך שם) דהוי קיוהא בעלמא יעו"ש, ולפ"ז אכן פליג על הר"ן, אך מ"מ לענין תבלין י"ל דמודה הר"ן דאינו אלא מדרבנן כיון דלא ניכר טעמו המסויים וכמשנ"ת.

(בפתיחה סס) [וא"מ] ולפ"ו יש לומר דאסור אף למ"ד זה וזה גורם מותר [והנה צחידישי רבינו חיים הלוי (פט"ו) ממאכ"א ופ"י ממעה"ק] כתב להוכיח דגדר טעם כעיקר אינו משום דחשיב כניכר אלא הוא איסור מחודש, מהא דנותן טעם לפגם מותר אף ללא נפסל כ"כ עד דאין ראוי לגר, וביארו הרשב"א והר"ן דתערוצת שאני דכל שהוא לפגם אינו בכלל נותן טעם ושרי, ואם איתא דיסוד הדין משום דכל שניכר בטעמו אינו בטל, הא סו"ס ניכר בטעמו אלא ע"כ דהוי חלות איסור מחודש דטעם כעיקר והיכא דהוי לפגם ליכא דין טעם כעיקר יעו"ש, אך באמת יעוין צפ"י הראב"ד לעבודה זרה (סו) דעמד בקושיה הראשונים דהיאך נותן טעם לפגם גרידא שרי והא לא נפסל לגר וז"ל שמע מינה מהכא דנותן טעם לפגם שנצילה גמרינן לה ונצילה הראויה לגר וקשיא לי דאע"ג שפוגמת מעט אכתי חזי לגר כדגרסינן במסכת חולין (פ"א ב) גבי אוכל נבלת עוף טהור נהי דבפניו לא חזיא שלא בפניו מיהא חזיא ליה והא ודאי אי אפשר שלא נפגמה מעט צירידיה לתוך מעיו כו' והאריך שם וסיים "ומילי ניגהו דלריכי עיונא", ויש לומר דאזיל לטעמיה דנקט דגדר דין טעם כעיקר משום דחשיב כניכר האיסור, ולהכי לא ניחא ליה בתי' הראשונים].

אולם אי נימא דגדר דינא דטעם כעיקר היינו דכיון דבכה האיסור להטעים את התערוצת חשיב ולא בטיל, יש לדון טפי דבעינן דיהא בכחו לחוד להטעים את התערוצת.

והנה כתב הרשב"א (במורה"נ ד"ה ש"א ד"ה ע"ג) וז"ל יראה לי שאם נפל לתוך מין ושאינו מינו הולכין בו להקל כל זמן שרצה ההיתר שהוא מינו עליו דהא לר"י קיימא לן בזמין ומיננו ושאינו מינו רואין את מינו כמי שאינו והשאר שאינו מינו רצה עליו ומבטל והוא הדין והוא הטעם כאן דלומרין רואין שאינו מינו כמי שאינו והשאר רצה עליו ומבטלו עכ"ל וכ"פ הטור והשו"ע

(ס"ד ס"ב ע"ג).

תיקשי דמאי פריך ליה מב' קדירות וב' מדוכות דתבלין הוי מין בשאינו מינו, ולכאורה יש לומר דס"ל לתוס' דמתבל אינו אוסר אלא מדרבנן אף ל"ש בזה דין טעם כעיקר דעלמא ומשום דלא ניכר טעמו המסויים וכמשנ"ת.

והפמ"ג שם כתב להוכיח להיתר מדברי הירושלמי בערלה (פ"ב ה"ד) דגריסין דתרומה שנחשלו עם עדשים של חולין ואין בהן צנו"ט ריבה עליהן גריסין של חולין לא אמרי' דמנא מין את מינו ונייעור, אלא בטלי ברובא, אלמא דאין היתר ואיסור מאטרפין לאסור בנותן טעם

אך נחלת צרוך (ס"ו י"ו) כתב לדחות דהרי הדין דתרומה דמין במינו בעינן ק"א ומין בשאינו מינו בנותן טעם, וכל הנידון באיסור והיתר שנלטרפו היינו בגוונא דגם בהיתר לחוד ליכא כדי נתינת טעם, אך היכא דבהיתר איכא כדי נתינת טעם, ובאיסור ליכא כדי נתינת טעם, ודאי אינו אוסר, וא"כ איכא לאוקמי כגון כזית גריסין של תרומה שנחערב בשבעים זיתים עדשים של חולין דליכא נתינת טעם, ואח"כ ריבה גריסין של חולין שמונים כזיתים, דהעדשים ודאי מותרים כיון דאין באיסור כדי ליתן טעם ובהיתר יש כדי ליתן טעם, אלא דס"ד דמ"מ הגריסין של חולין שריבה לבסוף אסורין, כיון דבתרומה במין במינו בעינן ק"א, וקמ"ל דאמרי' סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רצה עליו ומבטלו, אך בגוונא דאין בהיתר לחוד ליתן טעם, אלא רק בצירוף ההיתר והאיסור, אפשר לאסור כדין זה וזה גורם.

והנה בעיקר הנידון, האם איסור והיתר שנלטרפו ונתנו טעם אוסרים, יש לדון מסבבא דתלי בגדר דינא דטעם כעיקר, דאי נימא דגדר דין טעם כעיקר היינו דחשיב כניכר האיסור וחסר בעצם השם תערוצת [וכריהטת דברי הראב"ד שהובאו ברשב"א (ס"ג ע"ג)] מסבבא לכאן' דכל שנלטרף האיסור עם ההיתר והשתא ניכר טעמו, אכתי חשיב כניכר, ואף דכל מה שהניכר הוא בצירוף ההיתר וכ"מ בפמ"ג

לא היה זריח הרשב"א ללמדו מדין רואין את מינו כמו שאינו דאפי' אי לית לן התם רואין משום שמין מלא את מינו ונאסר ואין כח באינו מינו לבטל את הרוב הכא שרי דסוף סוף האיסור מעורב צמינו צרוב היתר ומה לי כשהוא צעין ומה לי שהוא צלוע באחרים ונרגש טעמם הלא כשהם צעין ודאי נרגש טעמם ומותר עכ"ל.

ובשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' קיד) כתב לבאר דברי המהרש"ל והש"ך, דאינו דומה טעם הבא מצ' זיתים לטעם הבא מג' זיתים, וא"כ אף דאיכא רוב ממינו מ"מ ניכר טעם האיסור בתערובת, והרשב"א לטעמיה (ב"ד ש"א ד"י"ז ע"ב) דצביטול צרוב אסור לאכול כל התערובת צבת אחת ולא אמרינן נהפך ואף להרא"ש (סי' ה) דאמרינן דנהפך להיתר היינו דוקא צנודע מעיקרא ונעשה היתר משא"כ הכא דהוי צבת אחת יעוין שם.

ויעו"ש דנקט דלפ"ז צנידון דידן צנצנרפו איסור והיתר ונתנו טעם ראוי לאסור, דכיון דאינו דומה טעם הבא מצ' זיתים לטעם הבא מזית אחד, א"כ חשיב דניכר טעם האיסור בתערובת [אלא דמ"מ כתב שם להתייר בזה ומשום דאי אפשר דההיתר יגרום לאיסור וכעין דאמרינן (בכורות כג. ב) דאין טהרה עוררת טומאה יעו"ש].

ויעוין צש"ך שם (סק"ח) דתמה ע"ד הרשב"א וז"ל באמת זריח עיון צדין זה דהטור צשם הרשב"א הו"א דין זה ממאי דאמר' רואין את מינו כאלו אינו להקל ושאינו מינו רצה עליו ומצטלו למאן דאית ליה מין צמינו לא צטייל עכ"ל (וע"ל סי' קל"ד ס"ד) ולא דמי כלל דהתם צמינו לאו צי"ט אסור הלכך אמרי' רואין את מינו כאלו אינו דהא נתבטל צשאינו מינו אצל הכא איך נאמר רואין את שאינו מינו כאלו אינו סוף סוף השתא נותן טעם צשאינו מינו וא"כ הוי ספקא דאורייתא דלמא לא היה ס' ונתן טעם כו' והביא דכן תמה המהרש"ל (ביש"ש פ"ק כל הנשר סי' מו ובהג' לשערי דורא) [וצסו"ד כתב הש"ך דאף הרשב"א לא אמרו אלא להתיר את מינו אך שאינו מינו אסור יעו"ש].

וכבר תמהו האחרו' דהא כיון דאיכא רוב צמינו כנגד האיסור הרי האיסור בטל, ואדרבה צ"ב צדברי הרשב"א דהו"א לדין סלק, ויעוין צחזו"א (סי' כו סק"ב) דתמה ע"ד הש"ך וז"ל ע' ש"ך ואין דבריו ז"ל מוציאים דודאי אין כאן איסור מן התורה שהרי טעם האיסור המוצלע מעורב צטעם היתר וההיתר מרובה ואם אנו באין לדון על הטעם עצמו יש לנו להתירו [דהחתיכה היא כלי שהטעמים נמצאים בתוכו והטעמים הם כלה צלח שנתערבו וההיתר מרובה] ואיך נאסור את החתיכה מפני טעם האיסור, ובאמת